

יד ע"ב-טו ע"ב. לימוד היתר רבי מאיר לטמא תרומה טהורה

המשנה ברישא הביאה את עדותם של רבי חנינא סגן הכהנים שלא נמנעו מלשרוף קדשים שלישי עם שני, ושל רבי עקיבא של נמנעו מלשרוף שמן תרומה שלישי עם ראשון. בסיפא מסיק רבי מאיר "מדבריהם" שמותר לשרוף תרומת חמץ טהורה יחד עם תרומת חמץ טהורה, ולבסוף מביא רבי יוסי במשנה את מח' רבי אליעזר ורבי יהושע. הגמרא מבררת מהיכן מסיק רבי מאיר את מסקנתו, ואם הוא לומד מאחת מהשיטות – מדוע הוא אומר "מדבריהם", הרי זו דעת יחיד?

שלב בסוגיה	המקור של רבי מאיר	דחייה/הוספה
לימוד מרבי חנינא	ר"ח: הכהנים לא נמנעו מלשרוף בשר שלישי עם בשר שני.	ר"ח דיבר בבשר שהינו טמא לפני (שלישי מטמא רביעי בקדשים) ואחרי השריפה, ור"מ התיר לשרוף תרומת חמץ טהורה עם תרומת חמץ טמא?
לימוד מרבי עקיבא	ר"ע: הכהנים לא נמנעו מלשרוף שמן שלישי עם נר ראשון.	ר"ע דיבר בשמן שהינו פסול לפני (שלישי אינו מטמא רביעי בטהרות) וטמא אחרי שריפתו בנר, ור"מ התיר לשרוף תרומת חמץ טהורה עם תרומת חמץ טמא?
לימוד מרבי חנינא עם אוקימתא	אוקימתא בדברי ר"ח: שרפו בשר אב הטומאה מדאו' (שכל אב טומאה הינו מדאו') עם בשר שלישי שטמא מדרבנן, בעוד שמדאו' הוא טהור לגמרי.	מה הכוונה "מדבריהם", הרי הלימוד הינו מר"ח לבדו? הלימוד הוא "מדברי רבי חנינא", שכשם שהוא העיד שלא נמנעו מלשרוף בשר טהור מדאו' (וטמא מדרבנן) יחד עם בשר טמא מדאו', כך למד ר"מ שמותר לשרוף בשעה השישית תרומת חמץ טהורה (שמותרת באכילה מדאו' ואסורה מגזירת חכמים עד סוף שעה השישית) יחד עם תרומת חמץ טמא.
לימוד מרבי אליעזר ורבי יהושע	ריש לקיש משום בר קפרא: עסקינן ששני הבשרים טמאים מדאו', והכוונה "מדבריהם" לרבי אליעזר ורבי יהושע (לפ"ז דברי ר"מ בסיפא אינם מוסבים על הרישא של העדויות, אלא תחילת עניין חדש, והובאו העדויות ללא קשר לשריפת חמץ בפסח, אלא משום סמיכות העניינים: שריפת טהור עם הטמא. רש"י).	מאיזה דין שאמר רבי יהושע למד ר"מ את דעתו? 1. [תרומות פ"ח מ"ח] חבית של שמן ספק תרומה (נכנס למקומה אדם טמא וספק אם נגע בחבית), רבי אליעזר: למרות שחבית ספק נטמאה צריך לחזור ולשומרה, ואם היא במקום מגולה - להכניסה למקום שמור, ואם היא פתוחה - לכסותה. רבי יהושע: מותר לגרום לטומאת ספק לטומאה ודאית, ואם היתה במקום שמור - יכולה לגלוה, ואם הייתה מכוסה - יכול לפותחה. הוכחה: כשם שהתיר רבי יהושע לגרום לתרומה ספק טמאה, שראויה רק להדלקת הנר, לטמאה ודאית - כך התיר ר"מ לשרוף תרומה טהורה שמיועדת לשריפה (מחמת איסור חמץ שקרב) עם תרומה טמאה (רש"י סוף ד"ה "נייחנה במקום התורפה"). קשה: רב יהושע התיר לגרום טומאה בגרמא (רק לפתוח או לגלות את החבית), ורבי מאיר מתיר לטמא ממש בידיים (לשרוף יחדיו)!
לימוד מרבי אליעזר ורבי יהושע	 כלי טמא יין חולין מקום דריכת הענבים בור	2. [תרומות פ"ח מ"ט] חבית של תרומה שנשברה במקום דריכת הענבים, ובבית קיבול היין יש יין חולין - לכו"ע מחזיר אחרי כלים טהורים, אם יש ביכולתו להציל לפחות רביעית יין תרומה. במידה ויש רק כלים טמאים: רבי אליעזר: עדיף שכל היין תרומה יפסל בירידתו לבור התחתון, ואל יטמא את התרומה בידיו כשאוספה בכלים הטמאים. רבי יהושע: במילא התרומה הולכת להיפסד בירידתה לבור התחתון, לכן מותר לאוספה בכלים טמאים, כדי להציל לפחות את החולין שלא יהיה יין מדומע. הוכחה: כשם שהתיר רבי יהושע לטמא תרומה טהורה שסופה לאיבוד - כך התיר ר"מ לטמא תרומה טהורה שסופה להישרף. קשה: מה הכוונה "מדבריהם", הרי לימוד הינו מרבי יהושע לבדו? תירוץ: הכוונה ממחלוקתם למדנו דין זה, והלכה כרבי יהושע בטהרות במחלוקת עם רבי אליעזר (מפני שחלק ר"א על חכמים בתנורו של עכנאי, קבעו חכמים שאין הלכה כמותו בטהרות (ב"מ ט ע"ב) רש"י). וכן מדויק ממשנתנו שרבי יוסי החולק על רבי מאיר דחה דבריו ע"י הטענה: "מודה רבי אליעזר ורבי יהושע", משמע שר"מ למד מדבריהם.

1 - רש"י (ד"ה נימא) מסביר כיצד ייתכן בשר טמא מדרבנן. מדאו' כלים נטמאים רק מאב הטומאה, ומכיוון שמשקים אפילו שנגעו באבי אבות הטומאה - נעשים ראשון לטומאה (ולא אב הטומאה), הרי שמדאו' אוכלין ומשקין לא מטמאים כלים. אך מדרבנן גזרו חכמים שאוכלין ומשקין יטמאו כלים, מפני משקים שיוצאים מגוף הטמא באב הטומאה (כדו' רוק ומי רגלים היוצאים מן הזב והזבה שאף הם אב הטומאה. נדה ז ע"ב), שלא יטעו לחשוב שכל משקים שישנם טהורים, והעמידו חכמים כל משקים בדרגת טומאתם כשאר טומאת כלים. ממילא בדיננו, עסקינן בבשר שהינו טמא רק מדרבנן. כיצד? כלי שנגע במשקים שהינם ראשון לטומאה, וטימא הכלי את הבשר שהינו שלישי לטומאה רק מדרבנן (מדאו' המשקים כלל לא מטמאים כלים, וממילא הכלי והבשר הינם טהורים לגמרי).

2 - במסכת בכורות (לד ע"א) מובא מחלוקת בכוונת הפסוק שהקב"ה מצווה את אהרן לשמור את התרומה מלהיטמא ו'אָנִי הִנֵּה נִתְּתִי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְּרוּמָתִי' (דברים יח), למסקנת החולקים הצטווה אהרן לשמור את הראוי לאכילה בלבד. לרבי אליעזר "תְּרוּמָתִי" - בהו"א הוא סובר שיש אם למקרא והוא לשון רבים, שצריך לשמור גם תרומה טהורה וגם תרומת ספק, ולמסקנה, יש לשמור שמא יבוא אליהו ויטהר את התרומת ספק. לרבי יהושע "תְּרוּמָתִי" - בהו"א יש אם למסורת והוא לשון יחיד, ורק תרומה טהורה יש לשמור, ולמסקנה, תרומת ספק אינה ראויה לאכילה - ואינה צריכה שימור (רש"י).

לאחר שהגמרא למסקנה הביאה את דעתו של ריש לקיש בשם בר קפרא, שהסיק שהתיר רבי מאיר מסתמך על היתר רבי יהושע בטומאת ענבי תרומה בכוונה תחילה, מביאה הגמרא את דעתו של רב נחמן בשם רבה בר אבוה שסבר גם הוא שהכוונה "מדבריהם" למחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע. במשנתנו לאחר שרבי מאיר התיר לשרוף, עונה רבי יוסי: "אינה היא המידה". רבא מביא ברייתא שמתארת את פירוט הקושיה של רבי יוסי לרבי מאיר, ומבחינתא זו מקשה על הסברו של רב נחמן.

[בברייתא רבי יוסי ידחה את שלשת האפשרויות של רבי מאיר ללמוד מהתנאים של משנתנו: רבי חנינא, רבי עקיבא ורבי יהושע] אמר רבי יוסי: אין הנדון דומה לראיה, שכשהעידו רבותינו על מה העידו?

[עדות ר"ח] אם על הבשר שנטמא בוולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה - זה טמא וזה טמא (וא"א להוכיח להתיר לטמא מלכתחילה תרומה טהורה).

[עדות ר"ע] אם על השמן שנפסל בטבול יום שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת - זה (השמן) פסול וזה טמא (וא"א להוכיח להתיר לטמא מלכתחילה תרומה טהורה).

[מח' רבי אליעזר ורבי יהושע, שבמשנתנו מודים שתורמה טהורה שורפים בנפרד מתרומה טמאה, ומודים] אף אנו מודים בתרומה שנטמאת בוולד הטומאה ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה (שטמא נשרף עם טמא), אבל היאך נשרף התלויה עם הטמאה שמא יבא אליה ויטהרנה (ולמפרע התברר שהספק תרומה הינה טהורה, וטימאנו בידיים תרומה טהורה, ולכ"ע אסור, כשיטת רבי יוסי. ראה כ"ע בסתירת רבי יהושע במשנתנו שהתיר לשרוף ספק עם טמא, לבין הברייתא שמשמע שאסור).

[לאחר דחיית רבי מאיר, רבי יוסי מוכיח את שיטתו] הפיגול (הקריב הכהן והתכוון לעשות את אחת מעבודותיו לאחר הזמן) והנותר (קורבן או חלקו שנשארו לאחר סיום מועד אכילתם) והטמא (בשר שנגע באחד מן הדברים הטמאים), [גזירת חכמים שיטמאו כדי שהכהנים לא יתעצלו מהקריבה, כי ידעו שבמידה שיש נותר או פיגול ידיהם יהיו טמאות. פסחים ק"ב. ולמעשה יש לפנינו שלושה בשרים פסולים, ושני בשרים שטמאים מדרבנן (הנותר והפיגול) ובשר שטמא מדא' (הטמא)] בית שמאי אומרים: אין נשרפין כאחת (ב"ש אסרו לשרוף בשר טמא מדרבנן עם טמא מדא' - כ"ש שיאסרו לשרוף תרומה טהורה עם טמאה), וב"ה אומרים נשרפין כאחת (ב"ה התירו לשרוף יחדיו ולטמא רק מכיוון שהבשרים ממילא נטמאו (אפילו שטמאים בדרגות שונות), אך ודאי שיאסרו לטמא מלכתחילה תרומה טהורה).

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: מתניתין (במשנתנו רבי חנינא דיבר בבשר קדשים) באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא (שני הבשרים טמאים מדא'. כהסבר ריש לקיש בדבריו ר"ח), ומאי "מדבריהם" (שהסיק מדבריהם רבי מאיר להתיר)? מדברי ר"א ורבי יהושע (מהמח' שביניהם).

רבא: אם רבי מאיר למד את דבריו מרבי יהושע, ועל שיטתו נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי, מדוע התייחס רבי יוסי בדבריו לרבי חנינא (אם על הבשר שנטמא...)? משמע שרבי מאיר למד מרבי חנינא, ולכן הקשה לו רבי יוסי שא"א ללמוד מר"ח!

רב נחמן: בתחילה חשב רבי יוסי שרבי מאיר למד מרבי חנינא, לכן הקשה שא"א ללמוד מר"ח. תיקנו ר"מ ואמר לו שלמד את שיטתו מרבי יהושע, ולכן אמר לו רבי יוסי: אפילו מרבי יהושע א"א ללמוד, שהרי מודים רבי אליעזר ורבי יהושע שתורמה טמאה וטהורה שורפים בנפרד.

מדוע רבי יוסי אמר על לימודו של רבי מאיר מרבי יהושע (שהתיר לטמא את יין תרומה בכלים טמאים) "אינו מן המידה" [אינו דומה], שהרי רבי יהושע התיר לטמא תרומה טהורה (מפני שסופה ללכת לאיבוד ולהיות מדומע. רש"י), וזהו היתרו של רבי מאיר - לטמא תרומה טהורה (שסופה גם להישרף ולהיבדל)!

רבי יוסי סובר שא"א להשוות בין היתרו של רבי יהושע העוסק בהצלחת יין שלא יהיה מדומע, והוא הפסד מרובה, להיתרו של רבי מאיר לטמא תרומה טהורה (וייתכן שאף יודה רבי יהושע במקום שאין הפסד מרובה לאסור לטמא תרומה טהורה).

רבי ירמיה: והרי בשריפת התרומה הטהורה בנפרד והתרומה הטמאה בנפרד יש הפסד עצים של הדלקת שתי מדורות נפרדות, ולמדנו שבמקום שיש הפסד כספי מורה רבי יהושע שמותר לטמא את התרומה (אם בכך מציל את ממון)?

זקן אחד: להפסד מרובה ביין מדומע חששו חכמים, והתיר רבי יהושע לטמא תרומה, אך להפסד מועט של הדלקת שתי מדורות לא חששו חכמים להתיר בשל כך לטמא תרומה.

שיטת ריש לקיש משום בר קפרא, ורב נחמן משום רבה (ר"ח עסק בבשר קדשים האסור מדא'): רבי מאיר למד "מדבריהם" מרבי יהושע בטומאת יין תרומה בכלים טמאים. שכל מקום שסוף התרומה ללכת לאבדון מותר לטמא אותה (ואין זה תלוי בהפסד ממון). רבי יוסי סובר "אינה מן המידה" ורבי יהושע התיר לטמא דווקא בהפסד ממון, אך לא בשריפת חמץ (ואין חשש להפסד עצים, שהוא הפסד מועט).

עדות רבי חנינא
עדות רבי עקיבא
רבי מאיר
"מדבריהם"
רבי יוסי "אינה מן המידה"
מחלוקת ר"א ור"י

רבי מאיר למד "מדבריהם", מרבי חנינא שעסק בבשר קדשים שטהור מדא' (וטמא מדרבנן), והתירו לשרוף יחד עם בשר קודש טמא מדא', כך מותר לשרוף תרומה בשעה שישית שמותרת באכילה מדא' (ואסורה בגזירת חכמים) עם תרומה טמאה מדא'.